

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Κείμενο 1

Εγκώμιο της Φιλίας

Απόσπασμα από την επιστολή της Πηνελόπης Σ. Δέλτα, στο βιβλίο «Αλληλογραφία», βιβλιοπωλείο της ΕΣΤΙΑΣ, 2^η έκδοση, Αθήνα: 1997.

[...] Στα όσα μου γράφετε έχετε δίκιο. Η κοινωνικότητα του ανθρώπου, βαθιά ριζωμένη στη φύση του, ακόμα και τη ζωτική του φύση, επιτρέπει, κι απαιτεί, να γυρεύει βάλσαμο σε μεγάλους ψυχικούς πόνους, σε κάτι που να είναι απέξω του, είτε φίλος είναι αυτό, που να καταλαβαίνει και να πονεί, είτε ένα βιβλίο, μέσα στο οποίο μας ξεσκεπάζεται μια μεγάλη ψυχή, που να γνώρισε κι αυτή την οδύνη της ζωής. Οι σκέψεις των μεγάλων πεθαμένων είναι πάντα βολικότερες, συχνά και βαθύτερες. Δεν ξέρω όμως αν μπορεί τίποτε να μπει κοντά στο θέση του φίλου, του σύγχρονου, με τον οποίο ενώνει, έστω κι από μακριά, κοινότητα στη σκέψη και την αντίληψη.

Δε νομίζω όμως, και θα λυπούμαι, να ήταν το ξεσκεπάσμα επικίνδυνο. Κάθε πληγής σκάλισμα πονεί, ίσως όμως καλύτερα να δίνει σ' αυτό αφορμή η παρουσία φίλου, και μου φαίνεται πως έπειτα μια καθαρότερη, αμιγέστερη εσωτερική γαλήνη, μπορεί να δώσει γέννηση σε κάποιο θαρρετότερο αντίκρουσμα των περασμένων και σε πραγματικότερους καρπούς για το μέλλον. Αφού ξεπονέσουν λίγο, και πάρουν καινούριο αίμα μέσα τους οι πληγές [...]

Κείμενο 2

Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σσ. 111-121, Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης: να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του· να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα· να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερός κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτημα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται· οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Κείμενο 3

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Σπύρου Πλασκοβίτη Η κυρία της Βιτρίνας, εκδ. Κέδρος, Αθήνα: 1990.

Όταν ο Νικίας Ζαβόλης έπιανε μια καινούρια ιδέα, το 'βλεπες αμέσως στα μάτια του. Είχαν μια έξαψη, μια φλογίτσα μυτερή στη μέση της κόρης, σαν εκείνη της γάτας. Η Αγγελίνα το πρόσεξε πάλι σήμερα, πριν ακόμα ο ξενοδόχος καβαλήσει ανάποδα την απέναντί της καρέκλα με την ψηλή νησιώτικη ράχη και σέρνοντάς την έρθει έτσι πολύ κοντά στην Αγγελίνα κι ακουμπήσει το πηγούνι του στη ράχη της καρέκλας με μια έκφραση οικειότητας κι εμπιστοσύνης για την υπάλληλό του.

-Να, ότι είχα δίκιο που σου έλεγα πως μας χρειάζεται η μικρή! άρχισε. Εννοώ τη μουλάτρα του κυρίου Χαϊρέτη. Σαν να το προαισθανόμουν... Αυτός, πιστεύω, θα είναι κι ο λόγος που της έγινες κολλητή αυτές τις μέρες – κάτι θα μάντεψες κι εσύ... ή κάνω λάθος; Καλά, καλά, μη με διακόπτεις! Έστω κι αν δεν είναι αυτός ο λόγος, η φιλία μας έρχεται στην ώρα της.

- Δεν ξέρω τι νόμισες, διαμαρτυρήθηκε η Αγγελίνα, αλλά δε μ' αρέσει να μου μιλούν έτσι.

- Εντάξει, το παίρνω πίσω! Τότε λοιπόν; Θα υπάρχει κάποια άλλη εξήγηση που τα παράτησες όλα με την πρώτη, για ν' αφοσιωθείς στη σοκολατένια κούκλα του κύριου κυβερνητικού. Μα δεν το λέω για να σε θίξω...

- Εσύ δε με παρακάλεσες;

- Κι έδειξες αμέσως τόση προθυμία! Φυσικό δεν ήταν λοιπόν να υποθέσω πως με είχες καταλάβει; Αν όχι, θα πρέπει να υπήρχε κάποιο δικό σου ενδιαφέρον, γιατί να σ' ενοχλεί;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο(μονάδες 15)

Ποια είναι, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η ψυχική επίδραση της φιλίας, με ποια άλλη διαδικασία συγκρίνεται και γιατί υπερτερεί; (60-70 λέξεις)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο(μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η νοηματική αλληλουχία ανάμεσα στην 3^η και στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 2.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 10)

α) Να εντοπίσεις δύο παραδείγματα συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στο Κείμενο 1 (μονάδες 2) και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή τους λειτουργικότητα (μονάδες 2).

β) Τι πετυχαίνει ο δοκιμογράφος στο Κείμενο 2 με τα ερωτήματα που θέτει στην τελευταία παράγραφο (μονάδες 6);

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τα κίνητρα της φιλικής σχέσης για την οποία γίνεται λόγος στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η επικαιρότητα των νοημάτων του κειμένου; (150-200 λέξεις)